

*Simon Nikolett PhD-hallgató,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Doktori Iskola*

*X. évfolyam | Vol. X
2016/1. szám | No. 1/2016
Tanulmány | Article
www.dieip.hu*

Összehasonlító büntetőjogi szempontok a hamis eskü európai szabályozásához

Bevezető

A büntetőjogban a gyakorlattal és az elmélettel foglalkozók számára is nagy kihívást jelent egy-egy jogintézmény esetében az a törekvés, hogy megfelelő nemzetközi jogi kitekintés és összehasonlítás keretében vizsgáljon egy-egy büntetőjogi jogintézményt. A büntetőjog számos szakrális hagyománnyal bír, így különösen a különböző eskük és büntetések rendszerét illetően. A büntetőjogi értelemben vett eskünek a hazai jog keretein túl történő elemzéséhez a történeti fejleményeken túl, a nemzetközi standardokhoz igazodva egyaránt hozzátartozik az egyes külföldi országok joganyagának ismerete, különösen, ha a büntető anyagi jog területén új büntető törvény van hatályban. Ennek elemzéséhez elengedhetetlenül szükséges az egyes európai országok, jelen tanulmány keretében a germán nyelvcsaládba tartozó országok Büntető Törvénykönyveinek vizsgálata.

A nemzetközi jog pedig magában rejtje azt a sajátos értelmezési lehetőséget, mely a Btk. XXVI. Fejezetéből is következik, azaz, hogy a hamis tanúzás büntette leginkább az egyes európai törvénykönyvek relációjában értelmezhető. Ez utóbbi annak ellenére érvényes, hogy a magyar büntetőjogi szabályozás több helyen egyedülálló, és kifejezetten a magyar közjogi hagyományokra épít, és e körben jelentőséggel bírnak a hamis tanúzás és a hamis eskü relációjában a vallási elemek¹ és hagyományok. Az összehasonlító büntetőjogi tanulmány célkitűzése az, hogy a büntető anyagi jog tudományán keresztül, a Büntető Törvénykönyv Különös részének témakörébe tartozó kérdések és alkotó jellegű gondolatok felvetésével segítse a büntetőjogi és az kánonjogi irodalom bővítését.

A publikáció célja a fentiekén túl az is, hogy a német, osztrák és svájci Btk.-k hamis esküre vonatkozó szabályainak elemzésével a hazai Btk.-ban szereplő hamis tanúzás büntettségéhez kapcsolódó dogmatikai elemzéseket bővítse immáron, kifejezetten nemzetközi összehasonlító büntetőjogi szempontokat érvényesítve. Továbbá, hogy a magyar büntetőjogban ismert folyamatokat és, ezáltal a hamis tanúzás bűncselekményét, a nemzetközi egyházi eredetű és világi eredetű megoldásokat érvényesítő törekvések fényében alkalmazzassuk és kutassuk a hazai és külföldi jogforrásokban.

A tanulmány kettő típusú ország csoportot különböztet meg a hamis tanúzást illetően, egyrészt a hamis esküt érvényesítő, tehát a tisztán a szakrális vonulatot képviselő, illetőleg a hamis tanúzás és a hamis eskü jegyeit ötvöző hamis esküvel megerősített hamis tanúzás formáját érvényesítő országokat. A hazai jogszabályokon és gyakorlat tapasztalatain túl számos következtetés vonható le a periuriumot érvényesítő országok szabályozásából, melyek a magyar

¹ Heil Fausztin: *A hamis tanúzás és a hamis eskü kérdéseiből*. In Jogtudományi Közlöny, 1983/30. szám, 243-244. o.

keresztény hagyományokhoz hasonlóan ismerik és alkalmazzák a hamis esküt, mintegy bűncselekményi szintre emelve azt.

Ennek alapján a következőkben azon ismerv mentén kívánok különbséget tenni a germán nyelvű büntető tárgyú törvények között, hogy tisztán szakrális büntetőjogi, avagy vegyes szakrális büntetőjogi szabályozást érvényesítenek-e. Az előbbi kategóriába tartozik a német Strafgesetzbuch-on kívül az Olasz Codice Pénal is, az utóbbi kategóriába pedig, szorítkozva kizárólag a germán nyelvi csoportra, az osztrák, a svájci, és ezen túl az 1961. évi V. törvényig hatályban lévő magyar büntetőjog.

I. A szakrális és vegyes szakrális büntetőjogi szabályozást követő országok jogforrásainak margójára

A germán nyelvcsaládba tartozó Ausztria és részben Svájc kifejezetten hasonlóan a jelenleg hatályos Btk.-hoz, az alapesetek körében már elhagyja a hamis esküre vonatkozó szabályozást, és egy, a hazai jogra is jellemző kizárólag a hamis tanúzás büntetendősége mellett állást foglaló rendszert juttat érvényre. Ennek különös jelentősége van akkor, amikor nem kizárólag a tényállás történeti áttekintését kívánom megadni, hanem egy olyan teljes kép kialakítása a cél a bűncselekmény tényállását illetően, amely kiemeli az egyes szakrális elemek szerepét a büntető anyagi jogban, ezzel hozzájárul a keresztény vallási örökséghez. Tehát nem két idegen témakör egyes kérdéseinek összevetéséről van szó, hanem immáron egy úgynevezett szakrális büntetőjogról a klasszikus büntetőjogi szabályok mellett.

A következőkben, a büntetőjog tudományában az egyes jogalkotói és jogalkalmazó fejlemények hatására kívánom tovább bővíteni az egyházi tudományos értekezések körét, figyelemmel a hamis eskü bűncselekményére.

II. A nemzetközi összehasonítás alapja a magyar jogrendben

A következőkben az egyes germán nyelvcsaládhoz tartozó jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvek megoldásait fogom bemutatni magyar nyelven de lege lata és az egyes országokat attól függően kívánom csoportosítani, hogy azok szakrális vagy vegyes szakrális büntetőjogi szabályozást követnek-e a hamis tanúzás deliktuma vonatkozásában. A csoportképzés ismére tehát az, hogy a hamis eskü hol érvényesül Európában, a kutatás célja pedig egyebekben nem más, mint az eddig rendelkezésre álló történeti forrásokon túl egy nemzetközi jogi szempontú összehasonítás a magyar és germán nyelvcsaládba tartozó német, osztrák és svájci Büntető Törvénykönyvek között.

Elsőként a magyar büntető anyagi jogot jellemző történeti fejleményeket mutatom be, melynek súlypontja egészen a Csemegi-kódex módosításáig az egyházi gyökerekig visszanyúló hamis eskün alapult a hamis tanúzás, mint igazságszolgáltatási büntett vonatkozásában. A hazai, ugyanakkor nemzetközi szempontokat érvényesítő alapvetések után, a hatályos Btk. és emellett a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvénnyel kapcsolatos, (a továbbiakban Be.) az egyes a tanúzási akadályokról szóló rendelkezéseinek magyarázatára is kitérek, emellett alkotó jellegű megállapításokat is kívánok tenni a tárgykörben.

Mindezek által betekintést nyerhetünk Európa szakrális és releváns vegyes szakrális büntetőjogi tényállásaiba, emellett ezen ismeretek fontosságát és használhatóságát is hangsúlyozni kívánom az új Btk. joggyakorlatának újonnan történő alakulása illetőleg az aktuális Be. kodifikációjának kapcsán.

III. Religio és perjurium a magyar büntetőjogban

A korai magyar jogfejlődést elsősorban az jellemezte, hogy a hamis tanúzásra és esküre egy deliktumként tekintett, melyeket Szent István törvényei a „perjurium” kifejezés alatt tárgyaltak,² és Szent István II. törvényének alapján a hamis eskü büntetése a kéz levágása vagy az annak megfelelő váltság volt. 1222 után a szentszékek jártak el többek között a hamis esküt érintő ügyekben, így a római katolikus egyház szentszéki ülnökökből alakult bíróságai³ bíralták el a hamis eskü miatt eléjük került ügyeket.

Az 1458. évi IX. törvénycikk az egyházi személyek bíraskodásánál már tartalmazott rendelkezéseket a hamis esküre vonatkozóan, olyan tárgykörben, melyben az egyházi személyek (egyházi bírák, akár érsekek és püspökök, akár helyetteseik) bíraskodhattak. Ugyanebben a tárgykörben tartalmaz részletesebb rendelkezéseket a 1462. évi III. törvénycikk 8.§-a, amely a hamis eskü alatt a következőket érti: „az eskü meg nem tartásának és minden hamis eskünek a dolga, és minden ügy, melynek végcélja a bűnös megjavítása.”⁴

A Tripartitumban⁵ a szent korona elleni hamis eskü szerepel, melyet a felségsértések és hűtlenségekről szóló törvényekhez hasonlóan, a bűnös saját osztályrészére alkalmaztak.⁶ A becstelenségi büntetés kiszabására sor kerülhetett egyrészt a királyi ügyigazgató által, másrészt a sértett fél feljelentése alapján, magánvétségként. A hatályos büntetőjog jogintézménye a magánindítvány a korban még ilyen elnevezés alatt nem szerepelt. A későbbiekben ez kikopott a gyakorlatból, törvényi alkalmazására sem került sor, végül közvérdíjazás üldözendő bűncselekmény lett.⁷

A Tripartitum „crimen perijuri” néven büntette a hamis esküt, mint büntettet, amely alatt a törvényszéki eskü megszegését és mások jogainak veszélyeztetését értette. A büntett alanyaiként azokat jelölte meg, akik képesek az eskütételre és a tizenkettedik életévüket betöltötték.⁸ Speciális szabályok vonatkoznak a királyra és az ország primására nézve, ők ugyanis nem személyesen, hanem ügyigazgatóik által tettek törvényszéki esküt. A későbbiekben ezt a kiváltságot kiterjesztették esztergomi érsekekre, valamint a lövöldi perjelekre is, és más személyekre is az országban, mely kiváltságoknál fogva a részükre bíróilag megítélt eskü letétele alól fel voltak mentve s megengedték nekik, hogy helyettük az ő tisztviselőik esküdhessenek.⁹ Egyebekben Werbőczy István a hamis eskünek is két fajtáját különböztette meg „transgressio liciti iuramenti” és a „mednadium iuramento firmatum” elnevezések alatt.

A hamis eskü tárgyai tekintetében élénk viták folytak Európa szerte, hogy létezik-e üggyöntő, pót-, fedezési-, becselő-, vagy tanúzási eskü.¹⁰ Magyarországon a harmadik, és utolsóként említett változatok is megtalálhatóak voltak. Abban mégis kétséget kizáróan egyetértés volt, hogy „aki szándékosan más kárára a valódinál nagyobb értéket esküvel erősíti, hamis esküben váljék bűnössé, valamint hogy a vétkeességi hamis eskü nem létezik”.¹¹ Ez utóbbi gondolatot kétségesnek tartom, tudniillik a hamis tanúzás gondatlan formája a jelenleg hatályos

² Angyal Pál: *Pénzhamisítás. Hamis tanúzás és hamis eskü. Hamis vád.* Attila Nyomda- Részvénytársaság, Budapest, 1940. 96. o.

³ Háger Tamás: *A magyar büntető igazságszolgáltatás az államalapítást követő első századokban a római és az európai jogfejlődés tükrében.* DJM, 2014/1-2.szám 5.1.

⁴ 1462. évi III. törvénycikk 8.§

⁵ Tripartitum opus iuris consuetudinarii incluti regni Hungariae.

⁶ Werbőczy István 30. II. 5.§ In Pauler Tivadar: *Büntetőjogtan. Anyagi büntetőjog különös része. Alaki jog.* Második javított és bővített kiadás, Pfeifer Ferdinánd Kiadó, Pest, 1870. 89. o.

⁷ uo.

⁸ Tripartitum opus iuris consuetudinarii incluti regni Hungariae I. 30. II. 37.

⁹ Az esztergomi érseknek és a lövöldi perjelnek az a kiváltsága, hogy tiszteik által tegyenek esküt, tiszteletben tartandó címet viselő 1550. évi LXIV. törvénycikk.

¹⁰ Pauler: i.m. 91. o.

¹¹ uo.

magyar büntetőjogban is ismert és létező alakzat.¹² Az Tripartitumot követő években a „perjurio” kifejezés végigkísérte a XVIII. század egészét, majd az 1792. évi javaslat „De falsis testibus seu perjurio” cím alatt foglalta össze a hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseket.

Az 1843. évi magyar büntetőjogi javaslat első részében volt megtalálható a hamis eskü, mint büntett, amit szűkebb értelemben az követhetett el, „aki a polgári keresetben a perdöntő esküt szándékosan hamisan mondta, illetőleg a nyilvánító eskü következtében hamis felfedezést tett”.¹³

Az 1868. évi LIV. törvénycikk 22. §-ának is szerves részét képezte a hamis eskü. Emellett ugyanebben a törvényben szó esett a hamis eskü előtt a hatóság részéről elhangzó figyelmeztetés tartalmáról,¹⁴ és arról, hogy rendkívüli fontossággal bír az, hogy a hamis eskü következményeit és az igazmondás fontosságát a tanú megértse. A bíróság ez utóbbit az esküminta elfogadásával biztosította.¹⁵

A Csemegi-kódex megvalósította a már a XIX. század elején is megfogalmazódott törekvéseket. A kódexben a hamis tanúzásról és hamis esküről a XII. Fejezet szólt. A bűncselekmény alapesete az esküvel megerősített hamis vallomástétel volt, melynél, mint látható, az eskü szinte csak másodlagos lehetett, a fő tényállási elem a hamis tanúvallomás lett. Tehát a hamisság nem az eskütételt jellemzi, hanem kifejezetten és egyértelműen a tanúvallomás ismérve e tényállásban.¹⁶

A Csemegi-kódex idején még büntetőjogi kategória volt a kihágás,¹⁷ ezért az erre vonatkozó hamis tanúzás és eskü megvalósítása e körben is lehetséges volt. A tényállás szerves részét képezte továbbá a polgári ügyben való elkövethetőség, amely akár öt évig terjedő börtönt, valamint négyezer forintig terjedő pénzbüntetést is maga után vonhatott. A polgári ügyek még egy kritérium kapcsán érdemelnek említést, mégpedig az értékhatár alapján történő differenciálás okán, ennek megfelelően az ügy tárgyának értéke alap gondolatát tekintve egyezően a hatályos Btk.-val, kiemelt jelentőséggel bírt.¹⁸

Az alanyiság tekintetében a szakértő, a tolmács és a fordító is egy tekintet alá esett a tanúval. Az ezzel kapcsolatos szabályok megegyeznek a Btk.-nak a hamis tanúzás alanyairól szóló rendelkezéseivel. Az esküvel való megerősítésre külön szabályok vonatkoztak, az előbbieken említett alanyok és ügyek szerint differenciálva. A kódex szerint a bűncselekményhez a felbujtás az általános szabályok szerint kapcsolódhatott, valamint erre külön büntetési tételt rendelt a szerint, hogy azt büntető, avagy polgári ügyben követték el.

A büntettekhez társult a hivatalvesztés is, továbbá egy olyan negatív listát is tartalmazott, mely azokról a személyekről is rendelkezett, akik a cselekményt nem követhették el.¹⁹ A 225. § szakasz büntetlenséget biztosított azok számára, akik egyezően a Btk.-val vallomásukat visszavonták, azonban a kódexben ez csak akkor érvényesülhetett, ha a feljelentést még nem tették meg vagy a bűnvádi eljárás nem indult meg, és mielőtt hamis tanúzásából, nyilatkozatából

¹² 2012. évi C. törvény 272.§ (6) Aki a hamis tanúzást gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

¹³ 1843. évi magyar büntetőjogi javaslat I. rész 237-253.§

¹⁴ A büntetőjogi felelősség tudatában való kijelentés a Tripartitumban a de poena perjurorum et aucariorum; Ludas appellatorumként szerepelt. In Tripartitum: 30. cím.

¹⁵ 1868. évi LIV. törvénycikk 242.§ Mielőtt a fél eskütételre bocsáttatnék, a bírónak meggyőződést kell szereznie arról, hogy az esküminta értelmét tökéletesen felfogta. E végből az eskü szavait előtte olvassa fel, s ha szükséges, magyarázza meg; egyszersmind pedig az eskü szentségére és a hamis eskü következményeire figyelmeztesse.

¹⁶ 1878. évi V. törvény 213.§ Aki bűnvádi ügyben, a bíróság előtt, az ügynek valamely lényeges körülményére nézve hamis vallomást tesz, és azt esküvel megerősíti: a hamis tanúzás büntetettét követi el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

¹⁷ 1879. évi XL. törvény a kihágásokról.

¹⁸ 1878. évi V. törvény 216.§

¹⁹ 1878. évi V. törvény 224.§ Nem büntetetik az e fejezetben meghatározott cselekmények miatt az: 1. a ki a valószínű megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná. 2. a ki büntető, vagy fegyelmi ügyben jogosítva volt a tanúzást, vagy véleményadást megtagadni, de ezen jogára a bíróság által figyelmeztetve nem lett.

De iurisprudencia et iure publico

vagy esküjéből másra hátrány háramlott volna. A hatályos törvény az alapügy befejezését jelöli meg végső időpontként arra, hogy a tanú a vallomását visszavonja.

Az 1961. évi V. törvénnyel kapcsolatban elmondható,²⁰ hogy a hamis tanúzás dogmatikai alapjai tekintetében jelentős előrelépés volt érzékelhető az ide vonatkozó rendelkezéseit illetően. A hamis tanúzásról szóló releváns szakaszai, egyezően a hamis váddal, helyesen az igazságszolgáltatás elleni bűntettek között kerültek elhelyezésre, emellett a hamis tanúzás alapeseti tényállása is fontos tényállási elemekkel bővült. Ez utóbbiak alatt, az ügy lényeges körülményére való vonatkozathatóságot, valamint azt kellett érteni, hogy a törvény nem csak a valótlanság kinyilvánítását, hanem a való elhallgatását is büntetni rendelte.²¹ A törvény további a tanulmány tárgya tekintetében releváns változása, hogy elhagyja az esküvel való megerősítésre való utalást, ezzel végleg kiiktatja a vallási elemeket a tényállásból, és egészen a jelenleg hatályos Btk.-ig a nem szakrális büntetőjogi szabályozás jut érvényre, melyet a későbbiekben az egyes germán nyelvű Büntető Törvénykönyvek hamis esküre vonatkozó rendelkezéseivel összevetve fogok elemezni.

IV. A német hamis eskü

A német Büntető Törvénykönyv kilencedik fejezetében hamis tanúvallomás és hamis eskü címmel²² tartalmaz rendelkezéseket a hamis tanúzásról, mint az igazságszolgáltatás rendes működését támadó bűntettéről, melyet egy helyen tartalmaz a hamis esküvel. A német törvény rendszerének sajátossága eltérően a magyar közjogi hagyományoknál elemzettektől az, hogy először, külön a hamis tanúvallomást szankcionálja, majd ezt követően külön szakaszban szól a hamis esküről. A hamis tanúvallomás vonatkozásában megjegyezném, hogy a német Btk. a magyar büntetőjogban megismert szöveg alapján a hamis tanúzást bünteti, ha azt nem eskü alatt teszik meg.²³

A német törvény szövege alapján, ha valaki a bíróság vagy az eskü alatt teendő tanúvallomás vagy szakértői vélemény értékelésére jogosult hatóság előtt hamis tanúvallomást tesz, illetőleg hamis szakvéleményt terjeszt elő, és ebben lényegesen eltérő megoldást érvényesít, mint a magyar jog, mert csak akkor büntetendő három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel és követ el bűncselekményt az elkövető, ha ezt nem hamis eskü alatt teszi.

A korábbi jogfejlődés áttekintése alapján azonban elmondható, hogy a német büntetőjog, különösen a német nemzeti tervezet kizárólag az esküvel megerősített hamis nyilatkozatot büntette.²⁴ A német törvény kapcsán leszögezném továbbá, hogy jelenleg hatályos formája hasonlóan a 1871. évi német Btk.-hoz a hamis esküt említi első helyen, ugyanakkor a jelenleg hatályos törvény hamis eskü helyesbítésére vonatkozó rendelkezései tágabb körűek, mint a korábban felhívott törvényhely, és e körében figyelemmel kell lenni a hamis vallomás helyesbítésére és a vallomástételi szükséghelyzet egyes eseteire.

A hamis eskü tényállása pedig olyan esetekben alkalmazandó, amikor a tanú, a bíróság előtt vagy eskü alatt, illetve a szakértői vélemény értékelésére jogosult hatóság előtt esküt tesz.²⁵ Mindkét cselekmény bűncselekményt valósít meg, és a magyar büntetőjoggal összehasonlítva különbséget tesz az esküvel megerősített és a meg nem erősített vallomások között. A német Btk. az esküvel meg nem erősített hamis tanúzást, mely egyebekben lényegét tekintve a hatályos

²⁰ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről.

²¹ 1961. évi V. törvény 176.§ (1).

²² Falsche uneidliche Aussage und Meineid.

²³ "Strafgesetzbuch der Bundesrepublik Deutschland. 153.§ Falsche uneidliche Aussage. Wer vor Gericht oder vor einer anderen zur eidlichen Vernehmung von Zeugen oder Sachverständigen zuständigen Stelle als Zeuge oder Sachverständiger uneidlich falsch aussagt, wird mit Freiheitsstrafe von drei Monaten bis zu fünf Jahren bestraft.

²⁴ Angyal: i.m.117. o.

²⁵ 54 Meineid (1) Wer vor Gericht oder vor einer anderen zur Abnahme von Eiden zuständigen Stelle falsch schwört, wird mit Freiheitsstrafe nicht unter einem Jahr bestraft.

magyar Btk. 272. §-ában foglaltaknak felel meg, a „falsche uneidliche aussage” elnevezése alatt szerepelteti. Ezt magyar nyelvre fordítva hamis nyilatkozatként vagy eltérő értelmezés alapján, a magyar jogban használatos bűncselekmény elnevezéssel élve hamis tanúvallomásként lehet fordítani.

Ellentétben az angol nyelven használatos perjuryval, a német Btk. 154. §-ában szereplő „meineid” a hamis eskü magyar megfelelője. Míg a német büntető anyagi jog a hamis eskü fogalmával is operál, addig a hazai büntetőjogban az eskütétel és esküvel való megerősítés a büntető anyagi jogból kiveszett, és ezen vallási gyökereken alapuló eskütétel jelentősége, ha közvetetten is, de áttevődött a Be.-re. Ennek alapján a tanúra vonatkozó figyelmeztetések között hasonló szabályokat találhatunk.

A német büntető anyagi jogban a hamis esküt elkövető személy büntetése maximálisan egy évig terjedő szabadságvesztést jelenthet. A (2) bekezdés alapján a büntetés hat hónaptól öt évig terjedős szabadságvesztés. A 155. § szakasz alapján nem kizárólag az eskütétel, hanem az esküt megerősítő hamis nyilatkozat, továbbá az arra való utalás is egy tekintet alá esik a hamis esküvel. A következőkben a hazai jogalkotástól idegen, azonban a szakrális esküvel kapcsolatos tovább büntetendő cselekményekkel kívánok foglalkozni, elsőként az ugyanezen fejezetben található „az eskü helyettesítésére szolgáló hamis bizonyítékadással”. Ennek kapcsán megjegyezném, hogy e körben a német Btk. azon magatartásokat tekinti tényállásszerűnek, melyeknél az elkövető, azaz az esküt tevő személy a hatóság előtt biztosítékot ad, illetve erre hivatkozik.²⁶

A „false versicherung an eides statt”²⁷ jogintézményén túl a vallomástételi szükséghelyzet is összefügg a hamis esküvel, méghozzá akként, hogy a német Btk. lehetőséget ad a büntetés enyhítésére, és a hamis eskü következményeitől való mentesülésre,²⁸ ha a hamis esküre azért került sor, mert a tanú magát vagy hozzátartozóját kívánta megóvni a büntetés kiszabásától vagy intézkedés alkalmazásától.

Ez az intézmény a magyar Btk.-ban kifejezetten nem kap helyet és a Be. sem értékeli azt a helyzetet, ha a tanú, mint hozzátartozó a megfelelő figyelmeztetések tudatában, – ha ez a tanúvallomásról készült jegyzőkönyvből is kitűnik – hamisan tanúskodik, annak érdekében, hogy hozzátartozóját a büntetés kiszabásától mentse. A német Btk. ezzel szemben kifejezetten értékeli a hozzátartozó efféle cselekvőségét, és a 157. § szakasz vonatkozásában lehetővé teszi a konkrét enyhítést vagy azt, hogy vele szemben a büntetés kiszabásától eltekintsenek. Ebből következően annak vizsgálata is szükséges lenne, hogy mikor kötelezhető eskütétele a tanú a német szabályok alapján,²⁹ ennek bővebb elemzése azonban meghaladná e tanulmány kereteit.

Összességében a német Btk. egyértelműen a tiszta szakrális büntetőjogi vonulatot képviseli a hamis esküt illetően, melynél tetten érhető az a vallási elem, mely a magyar közjogi hagyományokat is jellemezte az 1961. évi V. törvényig. Összevetve a magyar szabályokat a német Btk.-val elmondható, hogy más rendszerben szabályozza a bűncselekményt, így a hamis esküt és annak megerősítését nyilvánítja bűncselekménnyé, emellett azt a hamis tanúzás elé helyezi.

V. A hamis eskü jelentősége az osztrák és svájci Btk.-ban

Az osztrák³⁰ és a svájci Btk.³¹ releváns szabályait összehasonlítva a hamis tanúzást az osztrák Btk. abban a kontextusban tartalmazza, hogy első helyen szabályozza az alapeseti tényállást, illetve a

²⁶ StGB. 156. § Falsche Versicherung an Eides Statt Wer vor einer zur Abnahme einer Versicherung an Eides Statt zuständigen Behörde eine solche Versicherung falsch abgibt oder unter Berufung auf eine solche Versicherung falsch aussagt, wird mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.

²⁷ StGB. 156. §

²⁸ Dolezsálek Antal: *A hamis eskü rettenetes következményei*. In Religio és nevelés, Királyi Magyar Egyetemi Könyomó Intézet, 1870/16. szám. 318. o.

²⁹ Vessd össze a Be. 82.§-ával.

³⁰ Bundesgesetzblatt-Strafgesetzbuch.

hamis szakvélemény adását és fordítást, ugyanakkor e körben az osztrák Btk. a német nyelvcsaládba tartozó szabályokat támasztja alá, mert az esküvel való megerősítést a cselekménynek, már a minősített esetek között tartalmazza.³² Így a tényállásszerű magatartás súlyosabban minősül, ha a hamis tanúzást eskü alatt teszik, illetve ha arra hivatkozik a tanú.³³

Megjegyezném egyebekben, hogy az osztrák Btk. különbséget tesz a bíróság előtti és a közigazgatási hatóságok előtti³⁴ hamis tanúskodás között,³⁵ utóbbit enyhébben büntetve. E körben, egyebekben az osztrák Btk. alapeseti tényállása megegyezik a hatályos magyar Btk.-val, ellenben a minősített eset kapcsán már a német Btk.-val egyezően tartalmaz adekvát szabályokat. A „mendacio summi quoque nominiscontemtum adinguat”,³⁶ azaz a magasabb Isteni felség semmibe vételével való tetézése a hamis tanúzással elkövetett cselekményeknek, az osztrák Btk. ide vonatkozó rendelkezései alapján is súlyosabb büntetést von maga után. Megállapítható tehát, hogy a fentiek alapján a magyar Btk.-ban érvényesülő szabályozási koncepció érvényesül.³⁷

Az osztrák Btk. rögzíti továbbá, hogy nem kizárólag az eskü alatti hamis vallomás, valamint annak esküvel történő megerősítése, tehát egyfajta vallási felelősség súlya alatt való cselekvés, hanem ezen felül, ha a törvény előírja az eskütételt, abban az esetben a bíróság előtti hamis eskü is büntetendő. Ez akár hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztést is jelenthet a hamis vallomást tevő tanú számára. E törvény továbbá a hamis tanúzás különös esetei között a szükséges hamis tanúvallomás esetéről is rendelkezik, és hasonlóan a német Btk.-nál elemzettekhez a hozzátartozó akkor is mentesíthető a hamis tanúvallomás miatt szükséges büntetés kiszabásától, ha hozzátartozója érdekében követte el a cselekményt. Megállapítható azonban, hogy ez nem vonatkozik arra az esetre, ha eskü alatt teszik a tanúvallomást, erről ugyanis kifejezetten nem szól a törvényhely.

A svájci Btk. hasonlóan az osztrák Btk.-hoz, más szabályozási elveket érvényesít az igazságszolgáltatás elleni bűntettek és vétségek között a hamis tanúzás címszó alatt. A valótlan tartalmú nyilatkozat adása, akár tanúként, szakértőként vagy fordítóként, vagy tolmácsként követik el, az esküvel megerősítése a (2) bekezdés alapján minősül tényállásszerű magatartásnak. A tényállás érdekessége, hogy a vallási eredetű eskütétel csak és kizárólag akként jut szerephez és akkor büntetendő, ha a tanúvallomás megerősítésére szolgál.

Döntő különbség azonban az osztrák Btk. vonatkozó rendelkezéseihez képest, hogy a hamis tanúvallomás esküvel való megerősítése is elkövethető a közigazgatási eljárásban, melyhez hozzátenném, hogy e körben a svájci Btk. egyedülálló szabályozást tartalmazott a fentiek tekintetében Európában. A minősített esetben, mely egyebekben súlyosabban büntetendő, az általam vegyes szakrális büntetőjogi rendszernek nevezett megoldás jut érvényre.

Záró gondolatok

A hamis tanúzás bűncselekménye túlmutatva és magában foglalva a magyar büntetőjog történetében fontos momentumokat, lehetőséget nyújt az olyan szakrális elemeket érvényesítő szabályozási koncepciók megismerésére, mely elsősorban a germán nyelvezetű országok vonatkozásában jellemző. A hamis tanúzás a történeti fejleményeket szemlélve hazánkban rendkívül nagy változáson esett át a hamis esküként való felfogástól, egészen az önálló sui generis

³¹ Schweizerisches Strafgesetzbuch Bundeskanzlei.

³² Schweizerisches Strafgesetzbuch Bundeskanzlei. 307.§

³³ Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál: *Büntetőjog. Különös rész.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013. 402. o.

³⁴ Angyal: i.m. 107. o.

³⁵ Belovics: i.m. 402. o.

³⁶ Angyal: i.m. 98. o.

³⁷ Btk. 272. §

deliktumokig történő szabályozásig. A tanulmány kifejezett hangsúlyt fektetett a magyar Büntető Törvénykönyvek a hamis esküt érvényre juttató szabályozására, és a hatályos európai Büntető Törvénykönyvekben kereste azokat a szakrális elemeket, melyek a hamis tanúzás tényállás fejlődését is végigkísérték Magyarországon egészen a Tripartitumtól a Csemegi-kódexen át az új Büntető Törvénykönyvig.

A kutatási eredményeket ismertető tanulmány rámutatott arra, hogy az egyes elemzett országok között mi alapján lehet különbséget tenni a szakrális elemeket illetően, és ezzel kívánta közelíteni a büntetőjog tudományán keresztül a keresztény kultúrát, valamint a büntetőjogot. A fenti, szakrális büntetőjogi szabályozást alkalmazó, hamis esküt tartalmazó törvénykönyvek, olyan, a magyar közjogi hagyományok részét képező szabályozást juttatnak érvényre, mely ugyan ellentétben áll a jelenleg hatályos hazai rendelkezésekkel, ugyanakkor a nemzetközi és egyházjogi kérdések szempontjából különösen fontosak.

Az egyházjogi alapok nélkülözhetetlenek,³⁸ és egyértelműen a kereszténységgel kapcsolatos kérdéseket is felvetnek, melyek egy, a magyar jogban helyet kapó intézmény teljes körű elemzésekor még inkább kiterjesztik a büntetőjogban meglévő ismereteinket, hangsúlyt fektetve az egyes európai országokban érvényesülő büntetőjogi és vallási jellegű jogforrásokban található rendelkezésekre.

³⁸Atzél Béla: *A hamis eskü és a hamis tanúzás a római- és kánonjogban*. Büntetőjogtörténeti tanulmány. (Első közlemény). In Katolikus Szemle, Budapest, 1907. 811. o.